

گندم داریم که این خوراک سه روز و کسری است و پس از این هم گاریها که عرض کردم متعاقباً میرسند که انشاءالله خیال آقایان نمایندگان و عموم از این باب راحت باشد.

(رابطه کمیسیون بودجه قرائت شد که لایحه وزارت مالیه بکمیسیون رسیده بود مشعر بر اینکه موافق تلگراف ایالت آذربایجان چند نفر از تجار معترم تبریز بکدستگاه ماشین بخاری و بکدستگاه ماشین آهن سازی و تکمه سازی از خارج رسیده وارد میکنند و چون بحال عامه نافع است حکم داده شود که از تأدیه حقوق گمرکی معاف باشد تلگراف هم به همین مضمون از تجار مزبور بکمیسیون رسیده کمیسیون از اداره گمرکات ترتیب گمرک این فقره را استفسار نمود جواب دادند که معادل ششصد و بیست و هشت تومان گمرک این چند دستگاه میشود وزارت مالیه اینطور اظهار عقیده کرده بود که مادامیکه وارد کردن اینگونه اشیاء از روی اجازه مخصوصی نبوده دولت معافیت آنها را تصویب نکرده است باید حقوق گمرکی را بدینند کمیسیون بودجه اساساً این عقیده وزارت مالیه را تصویب مینماید ولی در این موقع بخصوص که نافع بحال عامه بوده و موجب پیشرفت کار اهل حرفت و صنعت است مقتضی میدانند که این سه دستگاه ماشین از حقوق گمرکی معاف باشند.

رئیس - مخالفیکه در این باب نیست؟ (گفتند رای بگیرد.)

رئیس - یکمرتبه دیگر خوانده شود (تایید قرائت شد.)

وکیلالتجار - بنده خیلی همراهم با این مسئله ولی فقط این رایاد آوری میکنم که آقایان و کلاء تماماً میدانند که این رای عمومی خواهد بود برای اینکه ما نمیتوانیم نسبت بیک تاجری استثنائی قرار بدهیم ما باید ملاحظه کنیم که اگر هر یک از تجار ما خواستند کارخانهجات وارد کنند باید تصویب کنیم که از حقوق گمرکی معاف باشند والا اگر درباره یکی اجازه معافیت بدهیم در باره دیگری تصویب نمائیم بعقیده بنده صحیح نخواهد بود و گمان میکنم که از این قبیل اقدامات هر وقت بشود باید کمال مساعدت را بنمائیم و این مبلغی که گفته اند قابل نیست خوب است رای گرفته شود.

حاجی آقا - بنده موافقم و میگویم خدا کند که این قسم چیزها در مملکت ما بیآوردند و رفته رفته موجب ازدیاد ثروت مملکت و ترقی صنعت و تجارت ما بشود ولی اینکه در یک موردی مجلس تصویب نماید که از حقوق گمرکی معاف باشد مجلس را التزام میکند که در تمام موارد هم معاف نماید.

حسنعلی خان - بنده با فرمایش آقای وکیلالتجار مخالف هستم عرض میکنم این مسئله نمیرساند که اگر این رای را دادیم و این شش صد خورده حقوق گمرکی را معاف کرده ایم که آنها ماشین خودشان را وارد کنند عمر میت خواهد داشت بجهت اینکه این لایحه ایست که از وزارت مالیه آمده است در خصوص یک مورد معین و اما اگر کلیه یک قانونی در این خصوص از مجلس بگذرانیم خیلی اسباب سعادت مملکت و ترقی ثروت و تجارت ما خواهد بود و اگر یک همچو چیزی تصویب شود خیلی به موقع است.

رئیس - معلوم میشود مخالفی نیست رای گرفته میشود به رایورت کمیسیون بودجه هر کس موافق است بنا این رایورت و تصویب میکند معافیت گمرکی را و رفته سفید خواهد انداخت (ورقه توزیع و رای گرفته شد)

معاذالملک - عدّه حضار ۶۲ ورقه سفید علامت قبوله ۵ ورقه آبی (۲) امتناع ۵ رد کنندگان آدینه محمد خان آقا شیخ علی . کسانیکه تصویب کردند:

- اسدالله میرزا . حاجی سید نصرالله . نجات نوری . حکیم الملک . شیانی . اسان الحکماء . آقا سید جمیل . ادیب التجار . معتمدالتجار . فهیم . الملک . معز الملک . میرزا مرتضی قلی خان . عز الملک . آقا شیخ رضا . محمد هاشم میرزا . دگتر امیر خان . حاجی آقا . میرزا رضا خان . وحیدالملک . ابوالقاسم میرزا . وکیلالتجار . تقی زاده . دگتر اسمعیل خان . حاجی شیخعلی صدرالعلماء . کاشف . حاجی محمد کریم خان . آقا سید محمد رضا . میرزا داود خان . تربیت . میرزا اسدالله خان . فاتح الملک . آقا میرزا احمد ارباب کیخسرو . آقا شیخ ابراهیم زنجانی . حسنعلی خان - کزازی . حاجی میرزا آقا - منتصر - السلطان . آقا سید محمد باقر ادیب . ذکاءالملک . صدیق حضرت . دگتر علی خان . بهجت . اردبیلی . سلیمان میرزا . میرزا ابراهیم خان . مدرس . متین السلطنه . حاج عز الملک . آقا شیخ محمد موتمن الملک . حاجی آقا . معاضدالملک . ناصر الاسلام مستشارالدوله .

رئیس - یازده دقیقه تنفس میشود بعد جلسه خصوصی خواهد شد [تأیید جلسه علنی تشکیل شده]

رئیس - بعد از تنفس جلسه خصوصی خیر کرده بودیم ولی چون هیئت وزراء تشریف آوردند و برای تغییری که در کابینه واقع شده است آقای رئیس الوزراء خواسته بودند که کابینه را رسماً معرفی کرده باشند باین مناسبت چند دقیقه مجلس علنی است و بعد خصوصی خواهد بود.

رئیس الوزراء - بواسطه بعضی مذاکراتی که در بین مردم پیدا شده بود باین جهت تغییری در کابینه پیدا شد و خودشان اینطور قبول کردند یعنی وزارت عدلیه را آقای مشیرالدوله جداً استعفا کردند و جناب سردار منصور قبول کردند ولی چون وجود آقای مشیرالدوله در کابینه وزرا لازم بود هیئت وزرا از ایشان خواهش کردند که وزارت تجارت را داشته باشند و ایشان هم قبول کردند و جناب معتمد خاقان وزارت پست و تلگراف را قبول کردند.

رئیس - از این ساعت مجلس خصوصی است (مجلس نیم ساعت قبل از غروب خصوصی شد)

جلسه ۹۹

صورت مشروح روز ۳ شنبه ۱۴

شهر جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب خصوصی و مقارن غروب بریاست آقای مستشارالدوله

علناً تشکیل شد.

صورت روز شنبه ۱۱ را آقای معاضد الملک قرائت کردند.

رئیس - راجع بصورت مجلس ملاحظه هست؟

ارباب کیخسرو - در اینجا نوشته شده روسای کمیسیونها فردا قبل از ظهر جمع شده ترتیبی برای اوقات کمیسیونها بدهند میخواستم سؤال کنم که حاضر شدند یا خیر.

رئیس - بلی برای کمیسیون عریض قرار شد یک نفر کسر آنرا از شعبه اول انتخاب نمایند و برای کمیسیون عدلیه و داخله هم بعضی قرارها داده شده بعد از اینکه بعمل آمد اطلاع داده خواهد شد - پیشنهادی است که آقای متین السلطنه کرده اند خوانده میشود (آقای معز الملک پیشنهاد ذیل را قرائت کردند) اولین شرط مشروطیت تفکیک قوای مقننه و قضائیه و مجریه است از یکدیگر اگر چه در اصل ۲۸ قانون اساسی مصرح است که قوای ثلاثه مزبوره از یکدیگر ممتاز و منفصل خواهد بود ولی اصل ۳۲ موهوم است که بدون داشتن وظیفه ممکن است یکی از و کلاه در ادارات دولتی بتواند مصدر خدمتی شود در صورتی که مسلماً قصد مقنن این نبوده و لازمه تفکیک قوا سلب دخالت اعضاء یکی از این قوا در امور قوه دیگر است لهذا این بنده ماده ذیل را پیشنهاد میکنم که در آن رای گرفته شود.

(هریک از وکلا نمی توانند غیر موظفاناً اموری در ادارات دولتی داشته باشند مگر آن که مجلس شورای ملی تصویب نموده باشد) (مضامین السلطنه و هجده نفر دیگر از نمایندگان)

متین السلطنه - در خصوص مطالبی که در جلسه قبل عرض کردم لازم است که این پیشنهاد از مجلس بگذرد و علاوه بموجب ماده ۴۵ نظامنامه داخلی لازم میدانم و تقاضا میکنم بدون این که به کمیسیون مبتکرات برود در مجلس مطرح شود.

آقا میرزا اسمعیل نوبری - چون می خواهید در قابل توجه بودن آن رای بگیری لازم میدانم عریض خود را در اینباب اظهار بدارم بنده یک نفر نمیتوانم در قابل توجه بودن این رای بدهم بجهت این که این در مقابل یک اصل قانون اساسی میشود که مینویسد موظفاناً نمیتوانند داخل خدمت شوند شما می خواهید اینجا بگوئید غیر موظفاناً هم نمیتوانند داخل خدمت شوند مجلس چطور می تواند بیک ماده قانون اساسی چیزی بیفزاید.

وکیل الرعایا - بنده داخل بمذاکرات این پیشنهاد نشده یک حقی که دارم نمیخواهم استفاده آن حق را بکنم آن اینست که در ضمن یک پیشنهاد آقای متین السلطنه نسبت به بی قانونی به بنده داده شده است که در آنجا بخصوص اسم بنده برده شده از روزیکه بنده نماینده کی این ملت را قبول کردم تصور میکردم که هر چه منافعی که راجع ملت است بایک امری از مجلس و تصویب دولت و مراعات اصل لایتنفیر قانون اساسی که جلو تمام اشتباهات را گرفته است که غیر موظفاناً بتوانند بکنند و نظر بآنکه کسی برخلاف مصلحت کار نمیکند مگر اینکه نظرش بیول باشد که بگوید اگر نکردم به آن پول نمی رسم که

نمایند. با این ترتیبات می تواند اقدام در هر قسم خدمات نافه ملیه بنماید بنده بر حسب تصویب کمیسیون عالی و امر محکم مجلس برای يك امر مخصوص بعضی اقدامات در وزارت مالیه کرده ام اولاً اقرار مینمایم که بنده وظیفه ندارم جز يك وظیفه که آنهم راجع بیک صحت عمل است و يك وظیفه دیگر را هم ادا کرده ام که تقریباً ۳ کرور برایدات این مملکت افزوده ام و امروز لازم می دانم مجلس رای خودش را در حق بنده اظهار بدارد که بنده هیچ مأموریتی جز وکالت ندارم چون مسئله بنده در باره مجلس مسئله ایاز است مادامی که بمن می گویند کارکن تا نگفته است بایست کار میکنم - لاخواهشمندم که مجلس همین امروز بخصوص رای خودش را در حق بنده معلوم نماید اگر آن فرمانی را که بنده داده است امتداد می دهد حاضر می گوید که در همین جا باشم در سر همین کارها آنهم حاضر در صورتی که بفضل خدا آنکارهائی را که بنده دارم مانع از حضور در مجلس نمی دانم و تا روزیکه مسئله گندم نبوده بنده در کمیسیون بودجه بودم بپرسید از مشترکین تا وقتی که مسئله گندم پیش آمد ای آقایان بیست هزار خروار گندم بایی اسبابی و وضع حالیه مملکت شما از پنجاه فرسخی و پنجاه و پنج فرسخی حمل کردن و بطهران وارد نمودن البته می دانید کار کوچکی نیست و البته يك پولی لازم است که متفرق بشود و در دهات برای جمع آوری گندم و تهیه این پول يك وقتی لازم دارد و بنده آنروزی که در اینجا اظهار کردم که فلان مقدار گندم وارد میکنم و عرض کردم اگر آقایان اجازه می دهند این گندم را وارد کنیم و اول امید من بخداست بعد بشما نمایندگان ملت و منتظر این طور اظهارات نبودم و حال که نتیجه برعکس بخشید بنده هیچ گله مند نیستم لکن باین همه گرفتاریهای فوق العاده این خدمت آخری را که با اجازه مجلس قبول کردم و انجام دادم این اعتراض آقای متین السلطنه در باره بنده کدر پیشنهاد خودشان اسم شخص بنده را بردند و بنده را موضوع بحث قرار دادند تا اندازه خارج از انصاف می دانم و خواهش دارم که مجلس رای خودش را در حق من معلوم نماید که بکنم یا نکنم و اگر معلوم نکنند وظیفه خود می دانم و مشغول خواهم بود بجهت اینکه عرض کردم مسئله بنده مسئله ایاز است تا مجلس نفرموده است بایست کار میکنم

معزز الملک - در باب قانون اساسی ممکن

است نظرها مختلف باشد بعضی ها نظرشان بروج قانون است و بعضی ها بصورت قانون بعقیده بنده نظر مقنن بصورت قانون نبوده که میگوید کسانی که غیر موظفند می توانند و عرض مقنن این نبوده است که بکنند از اداره پول بگیرد اما معایبی که متصور است در خدمت و کلاه در ادارات از چند راه است که لازم است عرض کنم یکی این است که شغل نمایندگان شاید وقت زیادی لازم داشته باشد تا اینکه نماینده از عهده خدمتی که با رجوع شده است بر آید بجهت اینکه خیلی کارها در کمیسیونها هست که باید بگذرانند بملاوه مطالعه در اموری بکنند که

باید در مجلس مطرح شود که نماینده باید تأملی کرده نظر صحیحی در آن باب تحصیل کند و در مجلس اظهار بدارد اینها اوقات زیادی لازم دارند و يك نظر دیگر که ملاحظه می شود رئیس بودن مرئوسیت است نماینده از آنجا بیکه از طرف هیئت مبعوث و منتخب میشود چون سمت رسمی دارد نمی تواند در يك اداره مرئوس رئیس آن اداره بشود و هم ممکن است تصور کرد وقتی که نماینده در يك اداره هست شاید يك وقتی طرفداری از آن اداره نماید و بنده مخالفم با آقای آقا میرزا اسمعیل نوبری که میگویند این يك چیزی است و در مقابل يك ماده قانون اساسی و قابل توجه نیست این ماده بر قانون اساسی افزوده نمی شود بلکه این قانونی است که مجلس شورای ملی بر حسب مقتضای وقت وضع میکند این اگر مجلس شورای ملی میخواست تغییری در قانون اساسی بدهد مثل اینکه بگوید موظفاً هم می تواند چون این تغییر در قانون اساسی است باینجهت نمی شود بجهت اینکه مجلس اگر آقای ارباب اجازه بدهند هنوز تغییر دهند مشروطیت ندارد پس باینجهت معلوم نیست که مجلس بتواند تغییر بدهد قانون اساسی را یا اینکه چیزی بر او اضافه نماید این يك قانون دیگری است که امروزه مجلس وضع میکند و تعیین می نماید که غیر موظفاً هم نمایندگان نمیتوانند در ادارات خدمت کنند و در قانون اساسی هم همچو اجازه داده نشده است یعنی ساکت است و بالاخره بنده پیشنهاد آقای متین السلطنه را خیلی صحیح و قابل توجه می دانم و اهمیت می دهم و عرض میکنم خیلی لازم است که مجلس يك چنین قانونی وضع نماید و جلو گیری کند از اینکه نمایندگان در ادارات مداخله نمایند و این استثنای را هم کرده است که در يك موقعی با اجازه مجلس نماینده می تواند در یکی از ادارات مداخله نماید مثل اینکه آقای وکیل الرعایا خیلی خدمت می کنند و بتصویب مجلس شورای ملی است و این مثنای هم باین قانون نخواهد داشت

فهییم الملک - آقای متین السلطنه از این

پیشنهاد يك مقصودی داشته اند و بیک شکل دیگری جلوه می کند همان طور که آقای میرزا اسمعیل نوبری فرمودند که در قانون اساسی اینطور است که نباید موظفاً در ادارات خدمت نمایند حالا ما اگر يك ماده قانونی وضع کنیم که غیر موظف هم نمیتوانند خدمت نمایند این بمقابل آن اصل قانون اساسی خواهد بود و حال اینکه مقصود ایشان این نیست بلکه مقصود ایشان این بود که گفتیم بعضی از اعضای کمیسیونها با اعضاء مجلس بعضی کارهای خارجی پیدا کرده اند و مانع از تشکیل کمیسیونها و اسباب اتلاف وقت مجلس می شود این بود که این پیشنهاد شد و این مسئله ربطی باین گفتگو ندارد مقصود این پیشنهاد این است که اعضای مجلس در موقع جلسات و موقع کارشان در کمیسیونها حاضر شوند و نباید هیچ مانعی غیبت نمایند مگر اینکه عذر مسموعی داشته باشند پس خوب است يك ماده بهمین عبارت نوشته شود تا ما را دچار محظوراتی که در موقع الحاق بقانون اساسی روی

میدهند ننماید و تصور می کنم که آقای متین السلطنه هم تا این اندازه را تصور بکنند که برود بکمیسیون و در آنجا يك ماده بنویسند که وکلا از جلسات و کمیسیونها غیبت نکنند و اگر غیبت کردند شرط دیگری بگذارند ولی يك چیز دیگری هم هست و او این است که ما باید فقط در جلسات مجلس و کمیسیونها شرط قرار بدهیم و الا نمی شود وکیل را مجبور کرد که شب هم در خانه خود کاری بکند و اگر يك چیزی بنظرش رسید ملا يك قانون برای يك اداره نوشت نمی توان گفت مداخله کرده است در يك کاری یا اگر از او کیفیت يك اداره را سؤال کنند جواب بگوید مقصود این است که بستگی بداره پیدا بکنند که در موقع همراهی و طرفداری از آن اداره بنماید و در سایر ممالک معاونین هم که جزء مجلس هستند و هم منصب دولتی دارند حالا ما چون در آن ترتیب نمی توانیم داخل شویم بجهت اینکه در قانون اساسی معین شده است پس باید همانطوریکه عرض کردم فقط در جلسات کمیسیونها و مجلس مذاکره کنیم و الا سایر اوقات وکیل را نمی شود مخالفت کرد که هیچ کار دیگری بایست بررسی بلی اگر در يك وزارتخانه دیگری رفته و کاری بجهت خودش معین کرده است دیگر در غیر اوقات مجلس من نمیروم آنجا و مانع از حضور من در جلسات کمیسیونها و مجلس نخواهد بود آنرا باید منع کرد لکن اگر اینطور نباشد بعقیده من عیب ندارد و بیش از این هم بنده صحیح نمی دانم نماینده را محدود کنیم

متین السلطنه - بلی این اول دفعه است

که نیت و قصد يك نفر را یکی دیگر بهتر از خودش فهمیده است و چنانچه آقای فهییم الملک معلوم میشود نیت و قصد بنده را بهتر از بنده فهمیده اند این مطلب که اعضاء در جلسات کمیسیونها و مجلس حاضر شوند یا دیر بیایند در نظامنامه داخلی باندازه لازم پیش بینی شده است بعد هم پیشنهاد شده و بکمیسیون مبتکران رفته است و عنقریب اقداماتی هم در مجلس مقدس خواهد شد که مجبور کند آقایان را که در وقت جلسه در کمیسیون و مجلس حاضر شوند ولی مقصود بنده این بود که معلوم شود نمایندگان غیر موظف در ادارات دولتی میتوانند خدمت بکنند یا نمیتوانند و خود بنده بقدر کفایت استدلال خود را عرض کردم و هر چه تکرار کنم مکرر خواهد بود بنده عرض کردم که روح قانون و مقصود مقنن این بوده است که نماینده مداخله در اجرائیات ننماید و مواد اصل قانون اساسی را شاهد آوردم از آن تجاوز کرده قانون انتخابات و انجمنهای ایالتی و ولایتی و بلدی را شاهد آوردم که در تمام آنها مشهود است که مقنن یعنی اشخاصیکه قبل از ما این قانون را نوشته اند این بوده است که نماینده موظفاً یا غیر موظفاً نمیتواند در اداره دولتی خدمت نماید حالا يك نوع تردیدی درباره پیشنهاد بنده برای نمایندگان حاصل شده و کمان میکنند اگر این تصویب شود تغییری در قانون اساسی داده خواهد شد بطوریکه آقای معزز الملک فرمودند که در واقع فرمایش صحیحی بود هیچ لازم نیست که این ماده را جزء قانون اساسی نمایند این يك ماده ایست علیحده که مجلس چنانچه فرموده اند

برحسب اقتضای وقت وضع میکنند این است که بسایر و کلا این نقطه را واگذار میکنم و اجازه میخواهم که یکی دو کلمه در جواب آقای وکیل الرعایا عرض کنم و آن این است که خود بنده شخصاً همیشه فوق العاده احترام و خوش بینی از فرط دیانت و زیرکی آقای وکیل الرعایا داشته‌ام و اینکه اسم ایشان را بردم و اظهاراتی نسبت بشخص ایشان کردم نه این است که قصد سوئی نسبت بشخص ایشان داشتم بلکه خواستم ایشان را شاهد بیارم از برای اثبات مدعای خود و اما چرا ایشان را شاهد آوردم مع التاسف این بهانه بود که خود ایشان بدست دادند که قانون روده یا اینکه یک مطلبی که هنوز از کمیسیون نگذشته است در جراید اعلان میکنند و ما را دچار معذور مینمایند تقصیر از من نبود و اما استمرار ایشان را در این کاری که فعلاً دارند اگر بنا بشود دو مرتبه انتخاب شوند بنده اول کسی هستم که رأی میدهم درباره ایشان لکن کار ایشان در هیئت مدیره شده است نه در مجلس و لازم میدانم چنانچه برای آقای نواب در مجلس تجدید رأی شد بایستی برای ایشان هم بشود و نشده است یعنی بنده خاطر ندارم اگر شده است خواهند فرمود که متذکر شوم و البته اگر در مجلس انتخاب ایشان واقع شده است معذرت خواهم خواست ولی برای این کار که فعلاً در دست دارند نظر بخدمات بزرگی که کرده‌اند و نظر بامیدات بزرگی که اگر برای ملت معین نموده و اوقات خود را از صبح تا شام صرف کرده‌اند البته گمان میکنم که اگر بنا شود یک نفر با یک عده از و کلا برای اینکار معین شوند ایشان اولویت دارند و از هرجهت شایسته ترند .

رئیس - خوب مذاکره درین باب کافی است عجالت این را رجوع میکنیم بکمیسیون مبتکرات که ملاحظات آن کمیسیون نیز ضمیمه آن شده بمجلس پیشنهاد شود .

مقیم السلطنه - بنده تقاضا می نمایم که در قبال توجه بودن او رأی بگیرند (عده بر خلاف اظهار کردند که بفرستید بکمیسیون چون محل اختلاف شده بود بالاخره رئیس رجوع بکمیسیون نمود رایورت کمیسیون قوانین مالیه و قانون محاسبات عمومی قرائت شد ماده اولی که قرائت شد گفتند فائده در خواندن مواد آن نیست .

رئیس - لابد تمام آقایان ملاحظه فرموده‌اند پس حالا شروع بشور در کلیات این میکنیم .

مؤتمن الملک - این قانون که پیشنهاد شده است دارای دو قسمت است یک قسمت قوانین محاسبات عمومی است که وزیر مالیه پیشنهاد کرده است و قوانین است یک قسمت ترتیبات ادارات است که مستشار مالیه بوزیر مالیه پیشنهاد کرده است آن قسمت لازم نیست در مجلس مطرح شود .

فهییم الملک - مقدمه عرض میکنم قبل از اینکه شروع بمذاکرات کلی این قانون بشود البته آقایان تصدیق میفرمایند که اساس اصلاحات ممکن راجع باصلاحات عایدات مملکتی است و فقط اصلاحات مالیه مملکت این نیست که بر عایدات مملکت بیفزائیم

بلکه مقدم بر آن اینست که آنچه دولت عایدی دارد بیک ترتیب صحیح جمعآوری شده آنرا بترتیب صحیح بمصرف برسانیم عجالتاً یک قانون پیشنهاد شده است برای اداره کردن کلیه عایدات دولت گر چه قانون مفصلتر از اینهم هست لکن عجالتاً بهمان اندازه که ما میتوانیم امروزه عمل نماییم اینچند ماده بمجلس پیشنهاد شده و استدعا میکنم از آقایان که بطوری بفرمائید هر چه زود تر این قانون از مجلس بگذرد بجهت اینکه مادام که از مجلس نگذشته عایدات مملکتی تصور نفرمائید که بیک شکل صحیح اداره خواهد شد بلکه یکبوجه صحیحی وزارت مالیه نمیتواند بمجلس بفرستد و این قانون همانطور که آقای مؤتمن الملک فرمودند یکقسمتی راجع بدستور العملی است که در اداره لازم است و کمیسیون هم ملتفت بود که این یک قانونیست که از مجلس بگذرد ولی بملاحظه اینکه بر داشتن یک ترتیب غلطی از یکوزارتخانه و گذاشتن یکقانون جدیدی خوبست بمجلس بیاید که هم خاطر آقایان مستحضر باشد و هم شاید در اینخصوص هم بنظرشان چیزی برسد باینجهت بمجلس فرستاده شد .

تقی زاده - این قانون خیلی اهمیت دارد و از برای وزارت مالیه بمنزله قانون اساسی است و خیلی خیلی خوبست یکی وقتیکه از وزارت مالیه بکمیسیون قوانین مالیه فرستاده شد در کمیسیون پاره تغییرات داده شد و در آن تغییرات وزیر مالیه حاضر نبود و نتوانست در آن مدت حاضر شود و لازم است که در موقع قرائت در مجلس وزیر حاضر باشد که آن تغییرات را قبول نماید حالا اگر در دستور چیز دیگری هست او را مطرح قرار دهند این بماند تا وزیر حاضر شود .

رئیس - جناب وزیر مالیه حاضر بودند لکن بواسطه کسالتی که حاصل شد برای ایشان رفتند حالا در کلیات صحبت میکنیم [اغلب گفتند در کلیات مذاکره لازم نیست .]

رئیس - رأی میگیریم که داخل شور مواد شویم .

افتخار الواعظین - در کلیات که مخالفی نیست در شور مواد هم چنانچه اظهار شد و خود وزیر لازم است و وزیر حاضر نیست پس فایده ندارد رأی گرفتن .

رئیس - دوشور خواهد شد در شور ثانی وزیر حضور پیدا خواهد کرد حالا چون عده کافی نیست از برای اخذ رأی میماند بجلسه آتی با حضور وزیر آقای وحید الملک استوائی داشتند از معاون وزارت خارجه در خصوص نشریات مطبوعات خارجه .

وحید الملک - بنده میخواستم مقدمه عرض بکنم و دو مسئله خیلی مهم را خاطر نشان آقایان کرده باشم یکی اینکه هر ملتی که افکار عمومی در عالم تمدن عالیه دارد آنچه‌هایی را که در قدیم الایام بزور شمشیر و قوه استبدادی ممکن بود گرفته شود اینروزها بواسطه آزادی افلام و نطق و بیخه کردن افکار آنچه‌ها را بدست میآورند بدون اینکه شمشیری در کار بیاورند و مخصوصاً اهمیت افکار عمومی راجع بمشروطیت ایران خیلی اهمیت پیدا کرده است برای سهولت جریان امور یاد شده مخصوصاً یکی از تکالیف عده نمایندگان دولت خودمان را در دربار

دولت دیگری این می بینم که حتی المقدور سعی کند که افکار عمومی آن مملکت و ملت را راجع بمملکت و ملت خودش تهیه بکند و نگذارد سوء عقاید و افکاری نسبت بملت و دولت خودش در آن مملکت پیدا شود و بدبختانه می بینم در این اواخر مخصوصاً از شروع بدولت جدید افکار عموم مخصوصاً فطنه اروپا آنطوریکه باید پخته شده باشد پخته نشده است بلکه برعکس انتشارات مخصوصاً در مطبوعات خارجه نسبت بمشروطیت ایران و این دولت جدید داده می شود و این نشریات خیلی سوء استفهامات راجع باین مملکت تولید میکنند و وقت است که از اینگونه نشریات جلو گیری شود و بنده از عده تکلیف نمایندگان و سفرای خودمان در خارجه این را می دانم که نگذارند بیخود و بیجهت در خارجه این گونه سوء تفاهات نسبت بمسئلت ما پیدا شود و جلوی این نشریات را بگیرند و نگذارند این مطالب بی اصل که افکار عامه را نسبت بدولت تغییر میدهد پیدا شود و بنده از معاون محترم وزارت خارجه سؤال میکنم چه اقدامی نیز کرده اند که نمایندگان ما جلوی این نشریات را بگیرند و نگذارند سوء استفهامات نسبت بدولت جدید پیدا شود .

معاون وزارت امور خارجه (نصر الملک) درین باب وزارت خارجه همیشه مراقبت کرده است که اگر یک چیزی برخلاف آنچه را که آقای وحید الملک فرمودند در روزنامهجات اروپا به بینند فوراً تکذیب بکنند مثل اینست که هر وقت در جراید اروپا یک چیزی که بدولت ایران مضرات دیده شده فوراً بتوسط سفرا تکذیب شده و مخصوصاً در چندی قبل یک لایحه متحد المال نوشته شد بتام سفرا که در اینباب مراقبت داشته باشند پاره اخبارات که در مطبوعات نشر میشود تکذیب کنند و پاره وسایلی که ممکن است و البته آنچه راهم که وزارت خارجه نوشته است بسفرا رسیده می بینید آنچه که سابق در جراید می نوشتند کمتر شده است و بنده اینرا از اثر تعلیماتی میدانم که وزارت خارجه به سفرای خود داده است و مخصوصاً بموجب اطلاعی که وزارت خارجه پیدا کرده است خیلی مراقبت دارند و اگر بخواهید سواد آن لایحه را ملاحظه فرمائید حاضر است اجازه بفرمائید ارائه بدهم .

وحید الملک - خیلی ممنونم از این اظهاری که معاون وزارت خارجه کرده اند که اقدامات در اینخصوص از طرف وزارت خارجه شده است و نتیجه آن هم ظاهر شده است یا خواهد شد ولی بنده می بینم که این مطلب روز بروز و بتزاید است و بنده اطلاع ندارم که تاکنون یک تکذیب رسمی از اینگونه انتشارات شده باشد البته شاید بعضی از آقایان خواسته که از جزئیات این انتشارات مستحضر شوند جزئیات این انتشارات خیلی فوق العاده است بلکه بعضی از چیزها است که اصلاً هم یکی از ماها اطلاع نداریم و می بینیم که در خارجه نقشه اش را می کشند مثلاً گاهی امتیاز خط آهن طهران را بفلان دولت میدهند یا فلان دریاچه را امتیاز می دهند یا آنکه راه‌ها را ناامن و غیر منظم می نویسند و اعمال دولت و مجلس را بطور دیگر جلوه می دهند که

ابتدا روح ما از آن انتشارات اطلاعی ندارد و عرض می‌کنم خوبست يك جدیت فوق‌العاده در این کار شود که جلوگیری از این مطبوعات که راجع باستقلال این مملکت است بشود و امیدوارم که همین اقدامی که کرده اند نتیجه آن بخوبی ظاهر شود

معاون وزارت خارجه - اقدامی وزارت خارجه کرده اند بشرحی است که بعرض رسانیدم و حالا هم آقای وحیدالملک می فرمایند تا اکیدات بشود و اطاعت میکنم .

رئیس - آقای ادیب‌التجار سئوالی داشتند از معاون وزارت خارجه در خصوص رفتار فونسل باد کوبه .

ادیب‌التجار - شرحی مفصل محترمین تجار ایرانی مقیمین باد کوبه از سوء اقدامات ساعد الوزرافونسل آجا و حرکات زشت مأمورین او بمجلس مقدس نوشته بودند کارهای زشتی نوشته بودند که امضاء کنندگان تجار نمره اول ایران هستند که گمان نمی‌کنم دروغ باشد و اطلاعات آقای ناصر الملک را در این خصوص شاهد گرفته اند مینویسند از آن ساعتی که نامزد شده است بمأموریت فونسلگری باد کوبه همان قسم حرکاتی را که ارفع الدوله در اسلامبول مرتکب شده و شیوه و شیوه خود فرار داده بود پیش گرفته و در این موقع باریک ما بین آنها اختلاف بزرگی انداخته اند دیگر آنکه مدرسه موسوم (اتحاد ایرانی) که ایرانیان مقیم آنجا تاسیس کرده بودند در یک همچو جائیکه جالب توجه است و باید مأمور وزارت خارجه تشویق بکنند برعکس دو مقام تعطیل آن مدرسه بر آمده و مدیر آن را چوب‌زده دیگر آنکه آقا بابای قلی اوف نام که بشرارت معروف است بمساعدت ایشان با جمعی از اشرار وسط روز بکاروانسرای حاجی شیخ علی که مینویسند قریب سی نفر از تجار ایرانی در آنجا مسکن دارند در حالی که شش لول دستشان بوده است بآنجا حمله برده و چیزی نمانده بوده است که چند نفر کشته شود بعد که حکومت محلی در مقام ممانعت بر آمده فرمان شیر و خورشید را باستظهار خود واستخلاص از چنگال حکومت روس ارائه داده است و نوشته‌اند که شرح این واقعه بوزارت خارجه هم نوشته شده می‌خواهم سئوال کنم از معاون وزارت خارجه که در این باب تحقیقات و اقدامات عاجل کرده‌اند که جالب توجه عموم باشد و مجلس هم از این اقدامات مطلع باشد یا خیر؟

معاون وزیر خارجه - عرض می‌کنم که در این باب بمجلس رسیده بود که دوسه روز قبل از وصول عرضیه آنها بوزارت خارجه و در همان روز یا روز بعد جناب آقای وکیل‌التجار این فقره را بمن اطلاع دادند و بنده دیگر منتظر این نشدم که از باد کوبه عرضحالی بوزارت خارجه بیاید فوراً تلگراف کردم با او که تجار شکایت دارند و این منافات با حسن ظن و اطمینانی است که وزارت خارجه بشما دارد امروز تلگرافا جواب داده بود که شرح آن را بتوسط پست مینویسم بوسایل دیگر هم یاره تحقیقات شده است منتظر هستیم که به بینیم از آنجا هم چه جواب می‌آید و البته بعد از رسیدن جواب

و معلوم شدن حقیقت مطلب نتیجه بعرض مجلس خواهد رسید.

رئیس - آقای کاشف در خصوص اموال غارت شده یکی خوی و تبریز که رحیمخان و اتباع او غارت کرده اند سئوالی داشتید از معاون وزارت خارجه

کاشف - لازم است مقدمه چند کلمه بعرض کنم که اذهان آقایان مسبوق باشد در بدو انقلاب آذربایجان راجع بتجارت ایرانی از راه طرابوزان مقداری مال التجاره بسرحد ایران وارد شده و در آن هنگام چون راهها خیلی مفشوش بود مالها را لازم بود که در هر جا هست توقیف کنند لکن در سرحد ایران ایستگاهی نبود که مرکز تجارت باشد بالاخره مالها سلامت از راه بکمرک خوی رسید و بواسطه اغتشاش تبریز و راه بین تبریز و خوی قریب سیزده ماه همین طور توقیف بود حتی یک‌زمان که اطمینان برام داشتند حضرات تجار راضی شدند که اموالی را که باید تبریز برود بیرون آورده حق کمرک او را داده در همان حوالی بفروش برسانند رئیس کمرک خوی مانع شد و گفت اگر شما اطمینان دارید من اطمینان ندارم تا یک‌زمان که از فتوحات سرداران و مجاهدین راهها امن شده بود رئیس کمرک بتجار اطلاع داده بود که حالا میتوانید مالهای خود را بتبریز حمل کنید حضرات هم چون مال کلی بود مکاری از هر طرف توانستند فرستادند و آنها را حمل کردند ولی قبل از ورود به رند دستخوش چپاول رحیمخان و اتباع او شد و این بارها که تمام اقمشه و بطور انتخاب بود و هر کدام مال یک نفر بود چهار صد و سی و هشت عدل آنرا بردند و چیزهایی را که نمیتوانستند ببرند و سبک قیمت بود گذاشتند و ایندفعه خسارت زیادی بتجار آذربایجان و ایرانیانی که مقیم اسلامبول هستند وارد شده و آگری مقروض بودند بعضی از آن اموال شاید راجع به بعضی آقایانی باشد که در این مجلس هستند این تجار از ابتدای دولت جدید به رجائی که توانستند شکایت کردند که دولت رفع پریشانی آنها را بکنند ولی بواسطه آنکه هنوز ترتیب ادارات ما بجائی نرسیده بود رفع تعدی از آنها نشد و بنده اطلاع دارم که خیلی از تجار بواسطه این خسارت فوق‌العاده بکلی محو و پریشان شده‌اند میخواستم از معاون وزارت خارجه سئوال کنم بعد از اینکه متحمل اینهمه صدمات شدند و از طرف دولت مأمور فرستادند و رحیمخان بروسیه فرار کرد و او را مراجعت بایران ندادند باسم اینکه مقصر پلتیکای است ولی در باب این مال التجاره و نسبت باین تجار بیچاره چه اقدامی کرده‌اند و هر گاه اقداماتی نموده‌اند شرح آن را بیان فرمایند

معاون وزارت خارجه - چندی قبل از طرف تجار آذربایجان عرضحالی بمجلس مقدس رسیده بود و بر طبق آنهم از ایالت آذربایجان تلگرافی بوزارت خارجه شده بود و در اینخصوص ما بین وزارت خارجه و سفارت روس مذاکرات و مکاتبات زیاد شد تا اینکه سفارت جواب نوشت که رحیمخان وقتیکه آمد بخاک روسیه جزء گاو و گوسفند چیز دیگر نداشته در جواب نوشتیم که از فراریکه ارائه

شده است دو دست قالی بزرگ و بعضی چیزهای دیگر را برده و این خود میتواند بفهماند که این اظهاری را که او بسفارت کرده است بکلی بی اصل است و چیزهای دیگر را هم برده است دو باره سفارت نوشته بود که او میگوید پیش از این بامن نبوده در جواب وزارت خارجه نوشت در اینکه رحیم خان یکمیزان زیادی متجاوز از دو صرور سه - روز غارت برده هیچ جای شبهه نیست اینها را اگر نبرده است چه کرده است و در کجا امانت سپرده است نزد هر کس هست صورت بدهد که گرفته شده بصاحبان آن رد شود جواب این فقره هنوز نیامده است مطالبه میشود نتیجه بهر جا رسید بعرض مجلس میرسد.

کاشف - بموجب فرمایش آقای معاون مدت ها است که شکایت شده حتی آنکه بمجلس هم رسیده است بنده اطلاع دارم که رحیمخان در موقع ورود بروسیه مبالغ زیادی از اموال همراه داشته و خیلی هم صاحب ثروت است چنانکه یکمقداری از این اموال که در راه برده شده است از یک نفر تجار ایرانی مقیم اسلامبول بوده و خود او این سفر بمدار مراجعت از طهران بتفلیس رفته و بهر طریقی که میدانسته است آن اموال را پس گرفته پس معلوم میشود که آن اموال پیش او است و همانطور که گفته‌اند اگر نبوده است نزد کی است باید معلوم کند و بجهت این بیچاره هایک اقدامی شود که این خسارتی که با وارد شده است جبران شود بجهت اینکه آن مالی که از این مالها کمتر قیمت داشته است هر عدلی پنجاه لیره قیمت آن بوده است باین تفصیل ملاحظه فرمائید که چهار صد و سی و هشت عدل قیمت آن چقدر میشود و چقدر خسارت باین تجار بیچاره وارد آمده است استعدا میکنم نتیجه اقدامات را زودتر فرمائید که اسباب آسایش آنها بشود.

معاون وزارت خارجه - اطاعت میکنم.

رئیس - جلسه آتی روز پنجشنبه و دستور آن از این قرار است شورا اول در مواد قانون محاسبات عمومی - راپورت کمیسیون بودجه در باب اصلاح کشتیهای خلیج فارس - [مجلس یکساعت از شب گذشته ختم شده.]

جلسه ۹۷

صورت مشروح روز پنجشنبه ۱۶ شهر جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس دو ساعت و نیم قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل شد و صورت مجلس قبل را آقای معاضدالملک قرائت کردند

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟ (اظهاری نشد رئیس صورت را امضاء کردند)

مقتصر السلطان - برای اطلاع نمایندگان محترم میخواستم عرض کنم قبل از محاکمه و جلب بمحکمه عدلیه بموجب اصل (۲۰) قانون اساسی نمیتوان هیچ روزنامه را توقیف کرد و روزنامه ایران نو و شرق را بموجب حکم اداره نظمیه قبل از جلب بمعدلیه و محاکمه توقیف کرده اند ایران نورا توقیف ابدی نمودند و این مطلب علاوه بر اینکه مخالف اصل (۲۰) قانون اساسی است تقریباً قانون انطباعات را متزلزل مینماید بجهت اینکه هر روزنامه را هر